

AVTOMOBILLAR TUZILISHI FANIDA O'QUVCHILARGA XAVFSIZLIK TEXNIKASINI O'RGATISH

*Andijon viloyati Qo'rg'ontepa tuman 2-son kasb
hunar maktabi Ishlab chiqarish ta'limi ustasi
Qosimov Azimjon Olimjon o'g'li.*

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarga "Avtomobillar tuzilishi" fanidan xavfsizlik texnikasini o'rgatish haqida ma'lumotlar berilgan. Avtomobilga texnik xizmat ko'rsatish uchun turg'un holatni ta'minlovchi maxsus moslama, aravacha yoki maxsus uskunalardan foydalanishda nimalarga e'tibor berish kerakligi hamda o'quvchilarga xavfsizlik texnikasini o'rgatish ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan jarohatlanishlarni oldini olishga yordam berishi keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: TXK , ish o'rni, xavfsizlik texnikasi, jarohatlanishlar, ishchi kiyimi, ishlash va dam olish.

Texnologik jarayonni to'g'ri va muvafaqiyatli bajarishda ish o'rnini ilmiy asosda to'g'ri tashkil etish lozim. Ish o'rni – ishlab chiqarish sexi, avtokorxonasi yoki avtoservisning bir qismini tashkil qilib, bir yoki bir necha ishchilarga birlashtiriladi. Kasb- hunar kollejlari esa laboratoriya yoki o'quv amaliyoti kolleji ustaxonasida tashkil etilib, guruh o'quvchilari guruhchalarga bo'linib, guruhcha sardori tayinlanadi va ish o'rniga javobgar bo'ladi.

Ish o'rnini tashkil etishdagi talablar quyidagilardir:

- ish o'rniga o'rnatilgan dastgohning balandligi o'quvchi uchun qulay va ish bajarishni ta'minlashi kerak;
- asbob-uskunalar qo'l yetadigan qulay bo'lishi;
- ish qurollari ma'lum tartibda, bir joyda turishi, toza va soz holatda bo'lishi;
- ish o'rnida ortiqcha narsalarni bo'lmasligi;
- ish predmeti bilan ishchining ko'zi orasidagi masofa 450- 550 mm bo'lishi;
- asboblarning shkafi va dastgohlarida tortma qutilar bo'lishi;
- ish o'rni bir me'yorda yoritilishi;
- xona harorati me'yorda bo'lishi;
- ish o'rni toza va tartibli bo'lishi;
- yong'ing qarshi vositalar bilan ta'minlanishi;
- tibbiy dori- darmonlar bilan ta'minlanishi;

Ishchi kiyimi havo- bug' o'tkazadigan, ishchini tashqi muhitning noqulay ta'siridan asrashi, xarakterga halaqit bermasligi kerak. Ish boshlash oldidan yeng tugmalar qadalgan, kiyim etaklari yoyilmagan, soch bosh kiyim ostiga olingan bo'lishi zarur. Oyoq kiyim oyoqdan chiqmaydigan, sirpanmaydigan, ifloslanish va

jarohatlanishdan saqlay olishi lozim. Umumiy qoidalar. Avtomobilga TXK uchun turg'un holatni ta'minlovchi maxsus moslama, aravacha yoki maxsus uskunalardan foydalaniladi.

Ko'tarish- tushirish jihozlari yaroqli, ishlashga qulay va xavfsiz bo'lishi lozim. Agregat yoki mexanizm ko'tarilgan holatda TXK man etiladi. Ilgak, zanjir, qamragich va yuk ko'tarish mexanizmi bir yilda ikki marta tekshirilib, sinab ko'riladi. Yukni ko'tarishda og'irlik markazini hisobga olish, aylanib ketishi yoki surilishga yo'l qo'ymaslik kerak. Kasb- hunar maktablarida "Avtomobillar tuzilishi" fanini o'tish jarayonida o'quvchilarga xavfsizlik texnikasini o'rgatish ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan jarohatlanishlarni oldini olishga yordam beradi.

Jarohatlanish (grekcha trauma- yara) deb odam organizmiga ishlab chiqarish omillarining xavfli ta'siri natijasida, ya'ni baxtsiz hodisa tufayli organizm to'qimalarining jarohatlanishi va ishlash faoliyatini buzilishiga aytiladi. Ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan jarohatlanishlar Ular beixtiyor (lat yeyish, kesib olish, sinish, chiqish va boshqalar) Kimyoviy (kislota va ishqorlar ta'sirida kuyish), Termik (odam organizmiga yuqori yoki past harorat ta'sir etib, kuyish, yoki sovuq urishi), elektrdan kuyish, to'k urish va boshqalar. psixologik (qattiq hayajonlanish, qo'rquv va boshqalar) bo'lishi mumkin.

Jarohatlanish natijasida odam ish qobiliyatini vaqtincha yoki doimiy yo'qotishi mumkin. Bunda ishchi umumiy ish qobiliyatini yoki kasbiy ish qobiliyatini, yohud ikkalasini ham yo'qotishi mumkin.

Kasb kasalliklarining ayrim hollari kasbiy zaharlanish deb hisoblanadi (o'tkir yoki surunkali). Kasb kasalliklarning etiologiyasi (kelib chiqishi) bo'yicha fizikaviy omillar, chang, kimyoviy moddalar va biologik omillarning odam organizmiga ta'sir etishidir.

Fizikaviy omillar natijasida sodir bo'ladigan kasbiy kasalliklarga qaltirash kasalligi kiradi va u odam organizmiga titrashni ta'sir qilishidan kelib chiqadi. Odam organizmiga og'ir jismoniy mehnat, odam tanasining ish vaqtida doimiy egilib turishi ta'sir ko'rsatadi. Sovuqning ta'siri natijasida bel og'rishi (radikulit) paydo bo'ladi. Odam organizmiga changning ta'sir qilishi natijasida sodir bo'ladigan kasb kasalliklariga surunkali kasbiy, o'pka fibrozi va changlardan uzoq vaqt nafas olish natijasida kelib chiqadigan kasalliklar kiradi.

Kimyoviy moddalarning ta'siri natijasida kelib chiqadigan kasbiy kasalliklarga surunkali va o'tkir zaharlanish, o'tkir va surunkali teri kasalliklari (dermatitlar va ekzemalar) yuz beradi.

Sanitariya – gigiyenik sabablar: ish joyidagi noqulay mikroiklim (harorat, havoning namligi va harakat tezligi parametrlarining ish sharoitlariga muvofiq kelmasligi), yoritilganlik darajasining talablariga javob bermasligi, ish joylarining

betartibligi va iflosligi, maishiy xonalarning (yechinish, yuvinish – cho‘milish xonalari, hojatxona va boshqalar) yo‘qligi natijasida kelib chiqadi.

Ruhiy holat sababi: ishning hamisha bir xilligi, qattiq jismoniy mehnat tufayli zo‘riqish, kishi organizmiga ish joyining ruhiy anatomik- fiziologik jihatdan mos kelmasligi, charchash, jamoatchilik orasidagi nosog‘lom muhit tufayli kelib chiqadi.

Xavfsiz va zararsiz mehnat sharoitlari quyidagilar: mos texnologiya, ish tartibi, ishlab chiqarish vositalaridan to‘g‘ri foydalanish, qulay ish sharoitlari, xom ashyolar, yarim mahsulotlar, ish o‘rnini to‘g‘ri tashkil qilish va yaroqli jihozlar, himoya vositalaridan oqilona foydalanish, xavfsizlik talablarini bajarish, kasbga qarab tanlov o‘tkazish va ishchilarni o‘qitish, texnik- me‘yoriy hujjatlarga xavfsizlik vositalarini kiritish bilan ta‘minlanadi.

Texnologik jarayonlarni to‘g‘ri loyihalash, tashkil etish va o‘tkazishda xavfsiz ishlash talablari oldindan nazoratga olinadi. Buning uchun ishlab chiqarishda zararli ta‘sirlarning oldini olish, ishdagi operatsiya va jarayonlarni o‘zgartirish, ishlab chiqarishni avtomatlashtirish hamda masofadan turib boshqarishni qo‘llash, gipodinamiyaga e‘tibor berish, ishni oqilona tashkil etish shu bilan bir qatorda og‘ir mehnatni chegaralashni ham hisobga olish lozim. Shuningdek o‘z vaqtida ishlab chiqarish xavfsizliklari to‘g‘risidagi ma‘lumot, jarayonni boshqarish va nazorat qilish tizimi, o‘z vaqtida chiqindilarni zararlantirish, chiqarib tashlash xavf va zarar tug‘diradigan manbalarga alohida e‘tibor qaratish muhim ahamiyatga ega. Ishlash va dam olish tartibi

Dam olish va ish jarayoni to‘g‘ri tashkil etilishi shikastlanishlar oldini olishning birdanbir asosiy shartidir. Insonning ish qobiliyati uning sezgirligi, ishlab chiqarishdagi har xil xavfli va zararli omillarga ta‘sirchanligi, ish jarayonining uzluksizligiga bog‘liq.

Agar ishchi kun mobaynida uzluksiz ko‘rsatilgan vaqtdan ortiqcha ishlasa, unda jismoniy charchash bilan bir qatorda ruhiy charchash ham paydo bo‘lishi mumkin. ishonchlidir. Elektrolitni quyish, miqdori va zichligini aniqlash asbob-uskunalar ham ishni ancha yengillashtiradi.

Xulosa qilib aytganda avtomobilga TXK da uni ko‘tarish zarurati bo‘lsa, garaj domkrati yoki maxsus ko‘targichlardan foydalanish zarur. Ko‘tarish oldidan yuksiz ko‘tarilishi va tushishi tekshirilib, xavfsiz ishlashga ishonch hosil qilingach, foydalanish kerak. Ko‘tarish va tushirish siltovsiz bajarilishi, ko‘targich zanjir yoki tros sekinlik bilan taranglashtirilgandan keyingina ko‘tarish asta- sekinlik bilan bajarilishi maqsadga muvofiq. Ko‘tarish paytida yukni aylanib ketishi yoki ilinib qolishdan ehtiyot bo‘lish, yuk ko‘targichlardan foydalanishda uni ko‘zdan kechirib, chiqib ketishdan saqlovchi moslamalardan foydalanish ishlab chiqarishda sodir bo‘ladigan jarohatlanishlarni oldini olishga yordam beradi.

Avtomobil va uning agregatlariga TXK va joriy ta'mirlashda ish bajarish joyi toza va zarur bo'lgan asbob-uskunalar bilan ta'minlanib, chiqindi va iflosliklarni solishga qulay, tozalash uskunalari bilan ta'minlangan bo'lishi kerak.

Xonaning tagi zarbga chidamli, tekis va zich holatda qoplangan bo'lib, tozalashga qulay bo'lgani maqsadga muvofiq. Xona tagi beton, tabiiy tosh yoki sementdan bo'lganda, taxtadan tayyorlangan taglik oyoq ostida bo'lishi kerak.

Texnik xizmat ko'rsatish va joriy ta'mirlash ishlarida ochiq alangadan foydalanish, ifloslangan artish materiallarini duch kelgan joyga qo'yish yoki tashlash man etiladi. Bu yong'in kelib chiqishiga sabab bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O.U.Salimov "Avtomobillarni tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash", "Ilm Ziyo" Toshkent-2016 yil.
2. O.Salimov, J.Qulmuxamedov Avtomobillarning tuzilishi, texnik xizmat ko'rsatish va ta'mirlash "Ilm Ziyo" Toshkent-2017 yil
3. A.Muxitdinov, J.Qulmuxamedov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2019yil.
4. G'.N.Maxmudov "Avtotransport vositalarining elektrjixozlari", "Ilm Ziyo" Toshkent-2014yil.
5. A.I.Komilov, Q.A.Sharipov, N.T.Umirov, Z.Y.Yusupov "Traktor va avtomobillar", "Cho'lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi" Toshkent-2007yil.
6. A.Muxitdinov, V.Sattivaldiyev, Sh.Xakimov "Transport vositalarining tuzilishi", "Ta'lim nashriyoti" Toshkent-2014yil.
7. D.I.Xoshimov "GM-Uzbekistan avtomobillarning konstruksiyasi", "Avtomsan" Toshkent-2017yil.